

Hänvisning

Er begäran om utlåtande,
inkommen den 9.12.2025
VN/8636/2025

Arbets- och näringsministeriet

Pb 32

FI-00023 STATSRÅDET

Kontaktperson

Sanna Karlsson, telefon +358 (0)18 25000 (växel)
sanna.karlsson@regeringen.ax

registratorskontoret.anm@gov.fi

Ärende

Utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om fullgörande och övervakning av vissa skyldigheter enligt EU:s förordning om kritiska råmaterial

Arbets- och näringsministeriet begärde den 9.12.2025 landskapsregeringens utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om fullgörande och övervakning av vissa skyldigheter enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252¹, nedan förordningen om kritiska råmaterial. Utlåtandet ska vara inlämnat senast den 19.1.2026.

Propositionens innehåll

I propositionen föreslås en lag om fullgörande och övervakning av vissa skyldigheter enligt förordningen om kritiska råmaterial, nedan den föreslagna lagen. Dessutom föreslås ändringar i lagen (1137/2016) om marknadskontrollen av vissa produkter, nedan rikets marknadskontrolllag, lagen (167/2011) om Geologiska forskningscentralen, miljöskyddslagen (527/2014), nedan rikets miljöskyddslag, och marktäktslagen (555/1981).

Genom förslaget utses vissa myndigheter till de nationella behöriga myndigheter som förordningen om kritiska råmaterial förutsätter. Tillsynen över vissa produkter som innehåller kritiska råmaterial ska ingå i systemet för marknadskontroll, och det materiella innehållet i den föreslagna lagen härrör när det gäller marknadskontroll därför från

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial och om ändring av förordningarna (EU) nr 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 och (EU) 2019/1020.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020² och rikets marknadskontrolllag. Genom de ändringar som föreslås fogas den föreslagna lagen till tillämpningsområdet för rikets marknadskontrolllag samt att vissa myndigheter utses till att vara de behöriga marknadskontrollmyndigheter som förutsätts enligt förordningen om kritiska råmaterial. Därmed säkerställs att myndigheter i riket som utövar tillsyn över produkterna har de befogenheter som förordningen om kritiska råmaterial förutsätter. Vidare fastställs den riksmyndighet som ansvarar för utarbetandet och uppdateringen av det nationella programmet för undersökningsarbete som avses i förordningen om kritiska råmaterial samt den riksmyndighet som ansvarar för upprättandet och uppdateringen av den databas över stängda utvinningsavfallsanläggningar som avses i förordningen om kritiska råmaterial. Dessutom innehåller propositionen förslag om informativa bestämmelser för verksamhetsutövare som är skyldiga att utarbeta en plan för hantering av utvinningsavfall att göra en utredning med en preliminär ekonomisk bedömning av den potentiella återvinningen av kritiska råmaterial från utvinningsavfallet.

Genom den föreslagna lagen och de ändringar i den gällande lagstiftningen som föreslås i propositionen fullgörs flera bindande förpliktelser enligt förordningen om kritiska råmaterial. Den nya lagen och de föreslagna ändringarna i rikets marknadskontrolllag och i lagen om Geologiska forskningscentralen avses träda i kraft den 1 maj 2026. De föreslagna ändringarna i rikets miljöskyddslag och marktäktslagen avses träda i kraft den 1 november 2026.

Lagstiftningsbehörighet

Inledningsvis kan konstateras att förordningen om kritiska råmaterial berör flera olika rättsområden vilka kan hänföras både till landskapets och rikets behörighet. Lagstiftningsbehörigheten för förordningen är därmed delad och förordningen ska genomföras på Åland både genom reglering i riket och genom åländsk lagstiftning.

Även det aktuella lagförslaget berör flera olika rättsområden. Regleringen berör bland annat fysiska och juridiska personers skyldigheter i fråga om produktgrupper och marknadskontrollen av dessa skyldigheter. Marknadskontrollen har horisontell karaktär och är en teknisk lösning genom vilken bestämmelserna om marknadskontrollen av vissa produktsektorer, om den yttre gränskontrollen och om myndigheterna har förenhetligats i en lag. Utgångspunkten för behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet gällande marknadskontrollen är att den bedöms enligt produktbestämmelserna och den bakomliggande EU-lagstiftningen. Bedömningen påverkas också av att landskapet har behörighet i fråga om näringsverksamhet med vissa begränsningar, beläggande med straff och storleken av straff inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet samt utsättande och utdömande av vite samt användning av

---

² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1020 om marknadskontroll och överensstämmelse för produkter och om ändring av direktiv 2004/42/EG och förordningarna (EG) nr 765/2008 och (EU) nr 305/2011.

andra tvångsmedel inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 22, 25 och 26 punkterna självstyrelseslag (1991:71) för Åland, nedan självstyrelselagen. Det innebär att om reglering av produkter faller inom landskapets behörighet är även marknadskontrollen för de produkterna landskapets behörighet. Likaså tillfaller behörigheten för marknadskontrollen riket i de fall som riket har lagstiftningsbehörighet gällande specifika produkter. Till den del ingen produktspecifik reglering finns regleras produkten av konsument säkerhetslagstiftningen vilken enligt 18 § 6 och 22 punkten självstyrelselagen tillfaller landskapets behörighet. Mot bakgrund av lagstiftningsbehörigheten har lagtinget antagit landskapslag (2017:37) om marknadskontrollen av vissa produkter, vilken i likhet med rikets marknadskontrolllag har ett horisontellt tillämpningsområde.

Landskapsregeringen uppfattar att arbets- och näringsministeriets slutsats angående lagstiftningsbehörigheten för marknadskontrollen är densamma som landskapsregeringens. Det föreligger dock en viss oklarhet i sambandet mellan ett antal formuleringar i avsnittet *Ålands ställning och förhållande till självstyrelselagen för Åland* och den föreslagna lagstiftningen samt förordningen om kritiska råmaterial. Exempelvis hänvisas till att vägar och kanaler, vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik och farleder för den lokala trafiken är landskapets behörighet men det ges ingen förklaring till varför detta är relevant för det aktuella förslaget. Likaså hänvisningen till marknadskontrollen av leksaker, maskiner, hissar och utrustning som är avsedd för användning i explosionsfarliga omgivningar bör förtydligas i förhållande till det aktuella förslaget. Landskapsregeringen anser därmed att avsnittet om behörighetsfördelningen kunde förtydligas.

Som konstaterats ovan utreds i propositionen förslagets lagstiftningsbehörighet i förhållande till marknadskontrollen. Landskapsregeringen anser dock att det finns fler behörighetsfrågor att ta ställning till eftersom förslaget reglerar fler rättsområden. I 4 § den föreslagna lagen regleras vilken myndighet som är ansvarig för antagande av ett program om främjande av materialåtervinning av kritiska råmaterial. Av artikel 26 i förordningen om kritiska råmaterial kan konstateras att programmet reglerar hantering av avfall. Landskapet har lagstiftningsbehörighet i fråga om natur- och miljövård enligt 18 § 10 punkten självstyrelselagen. Avfallsfrågor är miljövård varför regleringen tillfaller landskapets lagstiftningsbehörighet.

I 3 § lagen om Geologiska forskningscentralen föreslås centralen bli ansvarig för upprättande av det nationella programmet för undersökningsarbete som avses i artikel 19.1 i förordningen om kritiska råmaterial samt upprättande av den databas som avses i artikel 27.4. Enligt 18 § 19 punkten självstyrelselagen har landskapet behörighet gällande rätten att leta efter, inmuta och utnyttja mineralfyndigheter. Enligt 27 § 17 punkten självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet gällande mineralfyndigheter och gruvdrift med de undantag som stadgas i 18 § 19 punkten. Landskapsregeringen anser att undersökningsarbete och program för undersökningsarbete enligt artikel 19 i förordningen om kritiska råmaterial bör anses innefattas i rätten att leta efter

mineralfyndigheter. Ändringen i 3 § lagen om Geologiska forskningscentralen bör därför anses falla inom landskapets lagstiftningsbehörighet till den delen. Däremot kan det av artikel 27.4 i förordningen om kritiska råvaror utläsas att det enbart ska finnas en nationell databas. Enligt 59 b § 2 mom. självstyrelselagen ska beslut om åtgärd fattas av riksmyndigheten om endast en åtgärd kan vidtas i ett ärende, och beslutet ska fattas efter samråd med landskapsmyndigheterna. Databasen som Geologiska forskningscentralen upprättar gäller därmed även för Åland. Landskapsregeringen kan dock konstatera att det i dagsläget inte finns sådan verksamhet som avses med undersökningarna på Åland och att det troligtvis inte finns något behov av att göra några undersökningar som skulle innefattas av ett program enligt artikel 19.1 i förordningen om kritiska råmaterial.

Ändringarna i rikets miljöskyddslag och marktäktslagen berör verksamhetsutövares skyldigheter att göra en utredning med en ekonomisk bedömning av den potentiella återvinningen av kritiska råmaterial från utvinningsavfall. Regleringen gäller miljövard vilket enligt 18 § 10 punkten självstyrelselagen tillfaller landskapets lagstiftningsbehörighet.

Sammanfattningsvis anser landskapsregeringen att det finns skäl att förtydliga avsnittet om Ålands ställning. Dels behöver behörigheten gällande marknadskontrollen förtydligas i förhållande till det aktuella förslaget. Dels behöver avsnittet kompletteras med behörighetsbedömning om den reglering som föreslås vilken inte gäller marknadskontrollen.

Övriga synpunkter

Enligt 5 § i den föreslagna lagen ska arbets- och näringsministeriet ansvara för den rapport enligt artikel 45 i förordningen om kritiska råmaterial vilken ska lämnas till kommissionen årligen. Av bestämmelserna framgår att enbart en rapport per medlemsstat ska sändas till kommissionen. I enlighet med 59 b § 2 mom. självstyrelselagen ska Åland därmed ingå i rikets årliga rapport till kommissionen och landskaps- och riksmyndigheterna ska samarbeta gällande rapporteringen. Landskapsregeringen ser därmed fram emot fortsatt samarbete vad gäller tillämpningen av förordningen om kritiska råmaterial.

Minister

Jesper Josefsson

Jurist

Sanna Karlsson